

MİLLÎ MÜCADELE DÖNEMİ

İÇİNDEKİLER

- Mondros Mütarekesi Sonrası Ülkenin Genel Durumu ve Osmanlı Hükûmeti'nin Tavrı
- Ülkedeki Azınlıkların Faaliyetleri ve Zararlı Cemiyetler
- Azınlıkların Kurmuş Olduğu Cemiyetler
- Millî Varlığa Düşman Cemiyetler
- İşgallere Karşı Türk Toplumunun Tepkisi ve Faydalı Cemiyetler

HEDEFLER

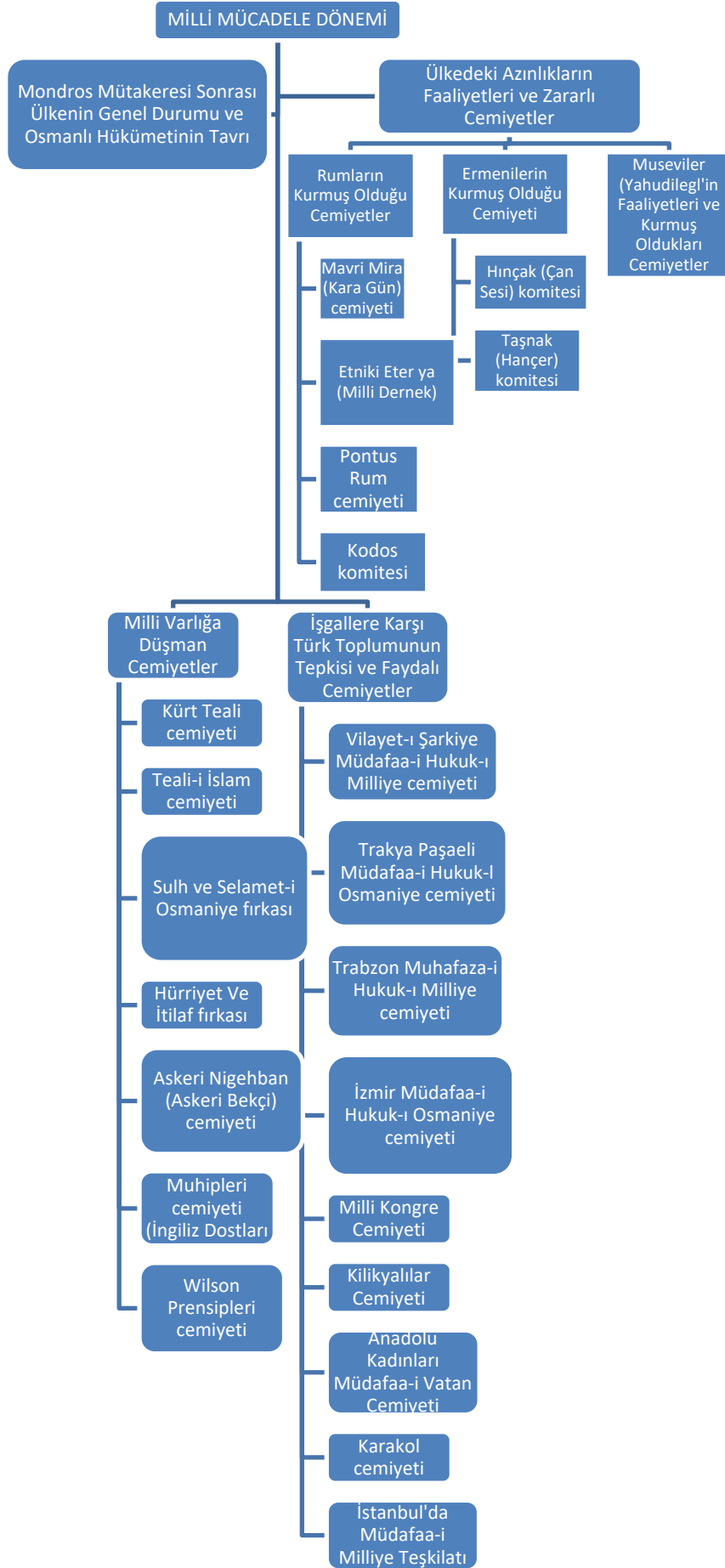
- Bu üniteyi çalıştıktan sonra;
- Mondros Mütarekesi sonrası ülkenin genel durumu hakkında bilgi edinebilecek,
- Mondros Mütarekesi'ne karşı Osmanlı Hükûmeti'nin tavrını kavrayabilecek,
- Mütarekeden sonra azınlıkların faaliyetlerini öğrenebilecek,
- Ülkede faaliyet gösteren zararlı cemiyetler ve amaçlarını anlayabilecek,
- İşgallere karşı Türk toplumunun tepkisini açıklayabilecek,
- İşgaller karşısında kurulan millî cemiyetleri ve amaçlarını öğrenebileceksiniz.

Atatürk Üniversitesi
Açıköğretim Fakültesi

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ I Öğr. Gör. Yücel ÇİL

ÜNİTE 8

GİRİŞ

30 Ekim 1918’de imzalanan Mondros Mütarekesi aslında Osmanlı Devleti’nin teslimiyet belgesi idi. Bununla İtilaf Devletleri daha önce kendi aralarında yapmış oldukları Osmanlı’yı paylaşma projelerini ve gizli anlaşmalarını hayata geçirme imkânını buldular.

İngilizler Mütareke’nin imzalanmasından kısa bir müddet sonra 3 Kasım 1918’de Mütareke hükümlerine aykırı olmasına rağmen Musul’u, ardından Fransızlar Adana ve çevresini, İtalyanlar ise batı Anadolu’yu işgale başladılar.

İstanbul Hükûmetleri ise genel olarak mütarekeyi bir başarı olarak takdim ediyor ve nihai antlaşmanın imzalanmasına kadar tepki gösterilmemesini istiyordu. Hatta kurulan Heyet-i Nasihalar ile halkın ilk tepkilerini durdurmaya çalışıyordu. Ancak başta Mustafa Kemal Paşa olmak üzere Mütareke’nin arkasındaki felaketleri görenler ise bu maddelerin asla barış getirmeyeceğini anlatmaya ve halkı uyandırmaya gayret ediyorlardı. Türk halkı ancak 15 Mayıs 1919’da İzmir’in işgali ile işin vahametini anlamaya başladı.

Mondros Mütarekesi’nden cesaret alarak çalışmalarını hızlandıran bazı gruplar, çeşitli cemiyetler kurarak ülke bütünlüğünü parçalamaya yönelik faaliyetler içerisine girdiler. Bu zararlı cemiyetleri iki kategoride toplamak mümkündür. Bunlar; azınlıkların kurmuş olduğu cemiyetler ile Müslüman/Türklerin kurduğu millî varlığa düşman cemiyetlerdir.

Diğer taraftan Mondros Mütarekesi’nden sonra başlayan işgaller ve vahşet karşısında, ülkenin her tarafında kurtuluş çareleri aranmaya başlanmıştı. İşte bu haksız işgallere tepki olarak ortaya çıkan Millî Mücadele fikri, bir takım Müdaafa-i Hukuk Cemiyetleri’nin kurulmasına ortam hazırlamıştır. Millî amaca hizmet edecek şekilde kurulan bu cemiyetlere genel olarak “*Müdafaa-i Hukuk*” (Hakları Savunma) cemiyetleri adı verildi.

Mondros Mütarekesi’nin imzalanmasından sonra başlayan işgallere karşı toplumun farklı kesimlerinin gösterdiği tepkiler ve bu tepkilere uygun olarak kurulan örgütler aslında Milli Mücadele döneminin temelini atmıştır. Bu nedenle dersin iyi anlaşılabilmesi adına bu konunun detaylarıyla ele alınması gerekmektedir. Bu ünite de Mondros Mütarekesi’nden sonra, ülkenin genel durumu ile zararlı ve faydalı cemiyetlerin faaliyetlerini inceleyeceğiz.

MONDROS MÜTAREKESİ SONRASI ÜLKENİN GENEL DURUMU VE OSMANLI HÜKÛMETİ’NİN TAVRI

Mondros Mütarekesi, Osmanlı Devleti’nin varlığına kasteden, Türk halkını en tabii ve meşru hakkı olan yaşama hakkından mahrum bırakan, can, mal ve namus güvenliğini ortadan kaldıran klasik devletler hukukuna aykırı tek taraflı bir dayatmadır.

İstanbul hükûmetinin mütareke şartlarını ılımlı gösterme çabaları, halk arasında aşırı iyimser beklentilere yol açmıştı. Uzun süreden beri savaşmakta olan

Sadrazam Ahmet İzzet Paşa’nın iyimser demeçlerine kapılan Türk basını da mütareke şartlarının hafif olduğuna dair propaganda yayını yapıyordu.

Memleketin her köşesinde Mütarekeyi denetlemekle görevli İtilaf Devletleri subaylarının yanı sıra, maden aramaları yapan İngiliz mühendisler dolaşıyordu.

Türk milleti için olumlu bir gelişme gibi gözüküyordu. Sadrazam Ahmet İzzet Paşa'nın iyimser demeçlerine kapılan Türk basını da mütareke şartlarının hafif olduğuna dair propaganda yayını yapıyordu [1, 6, 8].

Sık sık değişen İstanbul hükûmetlerine göre Mütareke'den sonra imzalanacak nihai barış antlaşması konusunda, endişeye gerek yoktu. Bu antlaşmanın Wilson Prensipleri'nin 12. maddesine göre gerçekleşeceğini savunuyordu. Onun için İngilizlerle ilişkileri bozmamak lazımdı [4, 6]. İstanbul hükûmetinin bu politikalarına karşılık, Mustafa Kemal Paşa başta olmak üzere vatansever aydınlar, bu mütareke ile devletin geleceğinin düşmanın insafına terk edildiğini ve bağımsızlığın tehlikeye düştüğünü görüyorlardı. Mustafa Kemal Paşa, Mondros Mütarekesi'nin hükümlerinin doğurabileceği sonuçlar konusunda Sadrazam Ahmet İzzet Paşa'ya çektiği telgraflarla hükûmeti uyarmıştı [5, 6]. Özellikle mütarekenin açık olmayan maddelerinin aleyhimize uygulanabileceğini görerek gerekli tedbirler alınmadan orduların terhis edilmemesini istiyordu [1, 2, 3, 5, 6].

İtilaf Devletleri'nin iyi niyetli olmadıkları çok geçmeden anlaşıldı. Osmanlı Devleti'nin en zengin ve stratejik bölgelerini işgale başladılar. Artık memleketin her köşesinde Mütarekeyi denetlemekle görevli İtilaf Devletleri subaylarının yanı sıra, maden aramaları yapan İngiliz mühendisler de dolaşıyordu [5, 6, 8].

Mütareke hükümlerine direnen ordu ve kolordu komutanları, ya görevden alınmakta ya da İtilaf Devletleri'nin emriyle tutuklanmaktaydı. Bunun yanı sıra işgalci devletler İttihatçılığı bahane ederek ülkenin önde gelen siyaset adamlarını ve aydınlarını tutuklatırken, hapishanelerdeki Rum ve Ermeni suçlular serbest bırakılıyordu. Savaş ve tehcir suçlarıyla itham edilenler ise Divan-ı Harpler'de yargılanıyordu. Bu arada Ahmet İzzet Paşa Hükûmeti, 1 Kasım 1918'de İttihat ve Terakki'nin önde gelen isimlerinin yurt dışına kaçışlarına göz yumduğu suçlamaları karşısında 8 Kasım 1918'de istifa etmek zorunda kaldı. 13 Kasım 1918'de İtilaf Devletleri donanması İstanbul'a geldi ve şehri fiili olarak işgal/kontrol altına aldı. Yeni hükûmeti kurma görevi Tevfik Paşa'ya verildi. Ayrıca 21 Aralık 1918'de İttihat ve Terakki mensuplarının çoğunlukta olduğu Meclis-i Mebusan feshedilmiş, İstanbul tam manasıyla bir kargaşa ortamına girmişti [2, 5, 6, 8].

Kısaca Mütareke'den sonra askeri, siyasi ve idari alanlarda İtilaf Devletleri kontrollerini sıklaştırmış, devlet kurumları iş göremez hâle gelmişti. Devletin otoritesi ve itibarı zedelenmiş, halkın devlete olan güveni sarsılmıştı. Halkta oluşan iyimserlik havası kısa sürede yerini büyük bir çaresizliğe bırakmıştı.

ÜLKEDEKİ AZINLIKLARIN FAALİYETLERİ VE ZARARLI CEMİYETLER

Mondros Mütarekesi'nin imzalanması ve akabinde ülkenin işgal edilme sürecinde Osmanlı Devleti'nde yüzyıllar boyunca dilleriyle, dinleriyle, gelenek ve görenekleriyle mutlu insanlar olarak yaşayan azınlıklar, işgalcilerle birlikte çalışıp onlara yardımcı olmaya başladılar.

Mondros Mütarekesi'nden cesaret alarak çalışmalarını hızlandıran zararlı cemiyetler iki kategoride toplamak mümkündür. Bunlar; azınlıkların kurmuş olduğu cemiyetler ve Müslüman/Türklerin kurduğu millî varlığa düşman cemiyetlerdir [6, 9, 10, 11].

Azınlıkların Kurmuş Olduğu Cemiyetler

Azınlıkların kurmuş olduğu cemiyetlerin ortak özellikleri; İtilaf Devletleri'nin Anadolu'daki ileri karakolu gibi hareket ederek işgalleri kolaylaştırmak, Anadolu ve Rumeli toprakları üzerindeki emellerini gerçekleştirmekti. Bunlar Anadolu hareketine ve Türklerin millî devlet kurmalarına şiddetle karşıydılar. *Özellikle İstanbul'daki Fener Rum Patrikhanesi, bu cemiyetlerin idare merkezi gibi çalışmıştır.*

Rumların Kurmuş Olduğu Cemiyetler

Mavri Mira (Kara Gün) Cemiyeti

1919'da farklı Rum cemiyetlerinin bir araya gelmesiyle İstanbul Fener Rum Patrikhanesi'nde kurulan ve Yunan hükûmetinin maddi ve manevi yardımını gören Mavri Mira Cemiyeti, özellikle Rumların faaliyete geçmesinde büyük rol oynadı. Kurmuş olduğu çeteler ile Türk kasaba ve köylerinde şiddet eylemlerine girişmişlerdi.

Başlangıçta Doğu Trakya'nın Yunanistan'a bağlanmasını amaçlayan cemiyet, daha sonra İnebolu'dan Muğla'ya kadar çekilecek bir hayali hattın batısında kalan Anadolu topraklarının Yunanistan'a bağlanması için çalışmıştır. Bu bölgelerde yaşayan Türkleri gerek öldürmek, gerekse korkutup kaçırtmak suretiyle bölgenin nüfusunu Rumların lehine değiştirmeye çalışmışlardır. Ayrıca cemiyet, Rum okulları, Rum İzci Teşkilatı, Yunan Kızılhaçı, Göçmenler Komisyonu ve Ermeni Patriği Zevan Efendi'yle de iş birliği içindeydi [6, 11, 9].

Etniki Eteryä (Millî Dernek) Cemiyeti

1814 yılında Megalo İdea'yı gerçekleştirmek amacıyla kurulmuş olan bu cemiyet, Mondros Mütarekesi'nden sonra bir taraftan Mavri Mira ile iş birliği yaparken, diğer taraftan *Karadeniz'de Samsun-Trabzon merkezli bir Pontus Devleti kurmak için çalışmalar yapmıştır.* Ayrıca Karadenizdeki Rumları birleştirmek amacıyla propaganda çalışmalarının yanı sıra silahlı tedhiş eylemlerine de girişmiştir [6, 9, 10, 11].

Megalo İdea (Büyük İdeal): Eski Bizans İmparatorluğu'nu bir Helen İmparatorluğu olarak kabul eden Yunan milliyetçilerinin büyük ideal adını verdikleri Megalo İdea; eskiden Bizans'a ait olan bütün toprakları elde ederek, İstanbul başkent olmak üzere büyük Helen İmparatorluğu'nu yeniden kurma düşüncesidir [5].

Pontus Rum Cemiyeti

Rize'den İstanbul Boğazı'na ve İç Anadolu'nun kuzeyine kadar uzanan topraklar üzerinde Trabzon merkezli bir Rum Devleti kurabilmek amacıyla 1904

Fener Rum Patrikhanesi, bu cemiyetlerin idare merkezi gibi çalışmıştır.

Pontus Kırallığı'nı 1461 tarihinde Fatih Sultan Mehmet ortadan kaldırmıştır.

yılında kurulmuştur. Cemiyetin merkezi İstanbul'du. Rumların en iyi teşkilatlanmış cemiyetiydi. Cemiyetin teşkilatlanması ve silahlanmasında Merzifon'daki Amerikan Koleji'nin büyük rolü olmuştur. Çetelerin askeri eğitimi bizzat Yunan subaylar tarafından veriliyordu. Özellikle İstanbul'un işgalinden sonra Pontusçular katliamlarını artırdılar. Binlerce Türk'ü katlettiler. Bu cemiyet, Ermeni komitelerinden de yardım görmüştür. Cemiyet, propaganda amacıyla Elefteris ve Pontus adlı iki de gazete de çıkarıyordu [5, 6].

Kordos Komitesi

Rumların kurmuş olduğu silahlı örgütlerden biridir. Yunanistan tarafından İstanbul'da Rum Göçmenleri Merkezî Komisyonu açık adıyla faaliyet gösteren komitenin gizli görevi, dışarıdan getirdikleri Rum ve Ermeni militanları göçmen gibi göstererek ülkenin değişik bölgelerine göndermekti. Bu komite, Pontus Cemiyeti'nin en büyük destekçisi idi. Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki Rum azınlığı sayıca çoğaltmak için Rusya'dan getirdikleri Rumları bu bölgelere yerleştiriyorlardı [11, 5, 6].

Rumları teşkilatlandıran ve Müslüman-Türk düşmanlığını körükleyen başta Fener Rum Patrikhanesi olmak üzere yukarıda saydığımız cemiyetlerden ayrı cemiyet ve kuruluşlar ise şunlardı:

Fener Rum Patrikhanesi ve kiliseler, Trakya Komitesi, Rum İzci Teşkilatı, Rum Matbuat Cemiyeti, Beyoğlu Rum Edebiye Cemiyeti, Rum Ticariye Cemiyeti, Asya-yı Suğra Cemiyeti, Rum-Yunan Müdafaa-i Milliye Cemiyeti, Rum-Yunan İttihad-ı Milliye Cemiyeti, Yunan-Rum Salib-i Ahmer Cemiyeti, Yunan Bahriye İdaresi, Yunan Ahz-ı Askerî Şubesi. Bütün bu cemiyetler maddi olarak Yunan Kızılhaçı ile Atina ve Selanik'teki bankalar tarafından destekleniyorlardı [5, 6, 9].

Ermenilerin Kurmuş Olduğu Cemiyetler

Ermeni temsilcisi Bogos Nubar Paşa, Mondros Mütarekesi'nden bir ay sonra 30 Kasım 1918'de İtilaf Devletleri'ne müracaat ederek bağımsız bir Ermenistan Devleti kurulmasını istemiştir. Ermeni temsilcileri 26 Şubat 1919'da da Paris'te toplanan "*Onlar Konseyi'nde*" isteklerini resmen açıkladılar. *Buna göre Vilayat-ı Sitte denilen altı Türk vilayetinde (Erzurum, Bitlis, Sivas, Van, Elazığ, Diyarbakır), Maraş, Çukurova ve Trabzon'un da bir kısmını içine alan topraklarda Ermeni Devleti kurulmasını talep ettiler* [5, 9, 6, 11].

Ermeniler'in bu istekleri yeni değildi. Avrupa'daki büyük devletlerin (İngiltere, Fransa, Rusya) eskiden beri Osmanlı Devleti üzerindeki emellerini gerçekleştirmek için kullandıkları Ermeniler, Berlin Antlaşması'na göre Doğu Anadolu'da Ermenilerin de yaşadığı Türk vilayetlerinde ıslahat yapılmasının anlaşmalara girmiş olmasını amaçlarına doğru atılmış bir adım olarak gördüler. Bu amaçlarına daha çabuk varmak için de Avrupa'nın birçok şehir ve kasabasında, Türkiye, Kafkasya ve Mısır'da birtakım kuruluşlar ve cemiyetler kurdular [5, 6, 9, 12].

Bunların başlıcaları; 1885 yılında Van'da kurulan Armenekan Komitesi, 1887'de Londra'da kurulmuş olan *"British Armeni Committe"*, Almanya'da kurulmuş olan *"Deutsche Orient Mission"*, Kahire'deki *"Ermeni Genel Hayır Birliği"* ile İsviçre'de kurulan Hınçak ve Tiflis'te kurulan Taşnak komiteleridir. *Bu son iki örgüt, Ermenileri Türklere karşı kin ve intikam duygularıyla kıskırtan, yıkıcı, bölücü ve silahlı tedhiş hareketlerini yöneten kuruluşların en tehlikelileriydi* [5, 6, 9, 11, 12].

Hınçak (Çan Sesi) Komitesi

Kafkasyalı Avedis Nazarbekian ve eşi Maro tarafından 1886'da İsviçre'de kurulan Marksist bir komitedir. Amaçları Doğu Anadolu'da bağımsız bir Ermenistan Devleti kurmak, bunu Rus ve İran Ermenistanlarıyla birleştirmek suretiyle Büyük Ermenistan hayallerini gerçekleştirmektir. Bu amaçlarına ulaşmak için kurmuş oldukları silahlı çeteleriyle masum Türkleri kadın, çocuk, yaşlı demeden katletmişler, Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde isyan çıkarmışlardır [11, 9, 12, 6].

Taşnak (Hançer) Komitesi

1890'da Tiflis'te Ruslar tarafından kurdurulan bu cemiyetin ikinci bir adı da "Taşnaksütyun" veya Ermeni İhtilal Dernekleri Federasyonu'dur. Tiflis'teki Genç Ermenistan, Van'daki Armenekan ve Hınçak komitelerini birleştirerek daha da güçlenmek amacını gütmüştür.

Osmanlı Devleti'nde çeteler kurmak, isyan çıkarmak, ihtilaller tertiplemek suretiyle bağımsız Ermenistan'ı kurmayı amaçlayan bir komitedir. Hazar Denizi'nden Akdeniz'e ve Sinop'un batısına kadar Karadeniz'de kıyısı olan bir birleşik Ermenistan hayali ile faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. 1904 Sason İsyanı, 1905'teki II. Abdülhamit'e yapılan suikast girişimi ve birçok siyasi cinayetlerde aktif rol oynamışlardır. Bütün bu cemiyetler Ermeni Patrikhanesi tarafından yönlendirilmiş, azınlık okulları tarafından da desteklenmiştir [5, 6, 9, 12].

Museviler (Yahudiler)'in Faaliyetleri ve Kurmuş Oldukları Cemiyetler

Mondros Mütarekesi'nden sonra bir kısım Yahudiler, Yahudi halkının ve tüccarlarının çıkarlarını korumak ve Wilson İlkeleri'ne dayanarak Filistin'de bağımsız bir Yahudi Devleti kurmak amacıyla faaliyetler içerisine girmişlerdir. Filistin toprakları artık İtilaf Devletleri'nin işgali altında olduğu için Türkiye'den, doğrudan toprak talebinde bulunamıyorlardı. Ancak İstanbul'daki Hahamhane, Patrikhane ile birlikte çalışmayı prensip olarak kabul etmiş ve Paris Konferansı'na sunulmak üzere ortak bir bildiri hazırlamaya girişmişlerdi.

İspanya'daki katliamlardan kaçıp gelerek Osmanlı Devleti'ne sığınan bu insanlar, Türklerin en zor günlerinde Rumlarla iş birliği yapmaktan çekinmemişlerdir. *Gerek Hahambaşı Naum Efendi'nin başkanlığında yürütülen faaliyetler ve gerekse kurmuş oldukları Alyans İsrailit ve Makabi isimli cemiyetlerle*

Hınçak komitesi
Kafkasyalı Avedis
Nazarbekian ve karısı
Maro tarafından
1886'da İsviçre'de
kurulan Marksist bir
örgüttür.

ticari alandaki avantajlarını sürdürmek ve seslerini duyurmak için çalışmışlardır [6, 11].

Millî Varlığa Düşman Cemiyetler

Millî çıkarlara ters, millî birlik ve beraberliği bozucu faaliyetler içerisinde bulunan bu cemiyetler, işgalci devletlerin destek ve yardımlarıyla kurulmuştur. Bu cemiyetlerin bir kısmı da maalesef Türkler ve Müslümanlar tarafından kurulmuştur. Bu cemiyetler emperyalist devletlerin çıkarlarına hizmet ederek ülkenin işgalini kolaylaştırmışlardır. İç ayaklanmalara sebep olarak, millî kurtuluşu belli bir süre engellemişlerdir. Bunlardan mandacı olanlar, kurtuluşu İngiliz ve Amerikan mandasında aramışlardır. Bir kısmı da saltanat ve halifeliğin etkisi altında kalarak millî devlet anlayışına karşı çıkmışlardır.

Millî Mücadele yıllarında Batılı devletlerin vaatlerine kanarak, Müslümanlar/Türkler tarafından kurularak Anadolu ve Türklük aleyhine çalışan cemiyetlerden önemlileri ise şunlardır [6, 9, 11, 13]:

- Kürt Teali Cemiyeti,
- Teali-i İslam Cemiyeti,
- Sulh ve Selameti Osmaniye Fırkası,
- Hürriyet ve İtilaf Fırkası,
- Askeri Nigehban (Bekçi) Cemiyeti,
- İngiliz Muhipleri Cemiyeti,
- Wilson Prensipleri Cemiyeti.

Kürt Teali Cemiyeti

Kürt Teali Cemiyeti, Mayıs 1919'da merkezi İstanbul'da olmak üzere Seyit Abdulkadir liderliğinde kurulmuştur. Cemiyetin amacı, Wilson İlkeleri'ne dayanarak Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde, İngilizlerin desteğiyle bağımsız bir Kürt Devleti kurmaktır. Cemiyet, bağımsız veya özerk bir Kürt Devleti için Amerika ve İngiltere ile ilişki kurmuştur. Paris Barış Konferansı'na da katılarak bazı taleplerde bulunmuşlardır. Ancak asırlarca birlikte yaşamış Doğu ve Güneydoğu halkı, bu cemiyetin faaliyetlerine katılmadığı gibi şiddetle protesto etmiştir. Anadolu'daki Millî Mücadele'yi destekleyerek ülkenin bütünlüğünü en zor dönemde devam ettirmişlerdir [6, 11, 9].

Teali-i İslam Cemiyeti (Müslümanlığı Yükseltme Cemiyeti)

Şubat 1919'da İstanbul medreselerinde görevli bazı müderrisler tarafından kurulmuştur. Vatanın kurtuluşunun Hilafete ve İslama bağlılıkla mümkün olacağına inanan cemiyet, Halifeliği ve Saltanatı kurtarmak için bütün İslam halkının birleşmesini istiyordu. Kendilerini partiler üstü görüp din ve devlet birliğini savunuyorlardı. Siyaseten Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nı desteklemiş ve Anadolu'daki Millî Mücadele hareketine karşı cephe almıştır. Özellikle Konya ve çevresindeki ayaklanmalarda bu cemiyetin etkisi büyük olmuştur [9, 11].

Sulh ve Selamet-i Osmaniye Fırkası

Kürt Teali Cemiyeti,
Mayıs 1919'da merkezi
İstanbul da olmak üzere
Seyit Abdulkadir
liderliğinde
kurulmuştur.

1918’de İstanbulda kurulmuştur. Saray ile yakın ilişkisi bulunan bu cemiyet, Damat Ferit hükûmetlerini desteklemiş, vatanın kurtuluşunun padişah buyruklarına sıkı sıkıya uymakla mümkün olacağını savunmuştur. Hürriyet ve İtilaf Fırkası’yla da sıkı bir iş birliğine girerek Anadolu’daki Millî Mücadele’yi engellemeye çalışmıştır [9, 11, 14].

Hürriyet ve İtilaf Fırkası

İttihat ve Terakki Fırkası’na muhalif olarak 21 Kasım 1911’de kurulan bu parti, II. Meşrutiyet Dönemi’nin en ciddi muhalif oluşumudur. Hürriyet ve İtilaf Fırkası; Mütareke’nin imzalanmasından sonra sürgündeki temsilcilerinin dönüşüyle tekrar teşkilatlanmış ve Ocak 1919’dan itibaren faaliyete geçmiştir. Muhalefet anlayışını İttihatçı düşmanlığı üzerine kuran fırka, Anadolu hareketini de İttihatçılık olarak gördüğü için sert biçimde muhalefet etmiştir. *Özellikle Damat Ferit hükûmetleri döneminde etkin olan fırka, Millî Mücadele’ye karşı başta İngiltere olmak üzere İtilaf Devletleri’yle iş birliği yapmaktan çekinmemiştir [9, 12, 14, 11].*

Askerî Nigehban (Askeri Bekçi) Cemiyeti

II. Meşrutiyet Dönemi’nde yaşanan iktidar mücadelesinde ikinci planda kaldığı için İttihatçı düşmanı olan subaylar tarafından kurulmuş ve Ocak 1919’dan itibaren faaliyetlerini başlatmışlardır. Cemiyet, görünürde askerin siyasete karışmamasını savunuyordu. Dolayısıyla işgaller karşısında ortaya çıkan direniş hareketlerinde başta Mustafa Kemal Paşa olmak üzere diğer subayların öncü olmalarını hem askerin siyasete müdahalesi hem de İttihatçılık olarak değerlendirmiyorlardı. *Bu görüşler doğrultusunda yaptıkları çalışmalarla ordu içinde ayrılıklara sebep olmuşlardır. Cemiyetin en büyük destekçileri de İtilaf Devletleri ve Damat Ferit hükûmetleri olmuştur [9, 11].*

İngiliz Muhipleri Cemiyeti (İngiliz Dostları Derneği)

Resmî adı “*Türkiye’de İngiliz Muhipleri Cemiyeti*” olan dernek, İzmir’in işgalinden beş gün sonra, 20 Mayıs 1919’da kuruldu. Derneğin fikir babaları Damat Ferit Paşa ve Sait Molla’dır. Cemiyet üyeleri arasında bakanlar, bazı devlet adamları, komutanlar, elçiler, üst düzey yöneticiler ve gazeteciler de vardır.

Cemiyet üyeleri Osmanlı Devleti’nin toprak bütünlüğünün ancak İngiliz himayesinde sağlanabileceğini savunuyorlardı. Oysa bu cemiyet gerçekte İngiliz Başbakanı Lloyd George’un Türkiye hakkındaki planlarını gerçekleştirmek amacıyla kurulmuş açık ve gizli emelleri ve faaliyetleri bulunan bir casus örgütüdür.

İngilizlerin bir an önce idareye el koymasını isteyen ve İngiliz himayesi projesini hazırlayan, millî güç ve güvenden yoksun cemiyet üyeleri, Türkiye’yi İngiltere mandası altına sokarak Halifeliği ve Osmanlı Saltanatını kurtarabileceklerine inanıyorlardı. Hürriyet ve İtilaf Fırkası ile tam bir iş birliği içerisinde olmuşlardır [13, 5].

Bu faaliyetler Cemiyetin herkes tarafından bilinen yönüydü. Diğer taraftan bu cemiyet, gizli çalışmalarıyla Anadolu’da örgütlenerek ayaklanmalar çıkarıp, İtilaf

Hürriyet ve İtilaf Fırkası; Mütarekenin imzalanmasından sonra sürgündeki temsilcilerinin dönüşüyle tekrar teşkilatlanmış ve Ocak 1919’dan itibaren faaliyete geçmiştir.

Devletleri'nin işe karışmalarını sağlamayı, böylece işgal dışında kalan Anadolu topraklarının da işgal edilmesi amacını güdüyordu.

Cemiyet, Anadolu hareketine karşı çıkarak işgal güçlerinin işini kolaylaştırmıştır. Onlara göre Anadolu'da başlayan ve başarı şansı bulunmayan millî direniş hareketi tam bir intihar teşebbüsüydü, dolayısıyla engellenmeliydi.

Sonuç olarak bu cemiyet; İngilizlere muhabbet ve taraftarlık yaparak, Millî Mücadele'ye karşı tavır almıştır [9, 13, 14, 11].

Wilson Prensipleri Cemiyeti

Çok kısa ömürlü fakat etkili olan bu cemiyet, Millî Mücadele'nin başlaması arifesinde, İstanbul'da çoğunluğu gazeteci-yazar, akademisyen, doktor ve avukatlardan oluşan umutsuz bir aydın tabaka tarafından, Aralık 1918'de kurulmuştur.

Memleketin kurtuluşunu Amerikan mandasında gören bu cemiyetin üyelerine göre, İngiliz mandası yerine Amerikan mandası tercih edilmeliydi. Çünkü İngilizler ülkemiz hakkında düşmanca planların baş sorumlusuydu.

Amerikan mandacıları, Başkan Wilson'a amaçları konusunda bir de mektup göndermişlerdir. Fakat Amerikan hükûmetinin Ermeniler lehine tavır takınması cemiyet mensuplarını hayal kırıklığına uğratmıştır.

Kurtuluş yolunu ancak Amerikan himayesi veya mandasında gören cemiyetin bazı üyeleri, isteklerinin ne kadar yersiz ve anlamsız olduğunu geçte olsa anlamışlar ve bir müddet sonra Anadolu'ya geçerek Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğindeki Millî Mücadele saflarına katılmışlardır.

Kürdistan Teali Cemiyeti gibi bölücü amaç taşıyan ve Millî Mücadele'ye düşman olan bazı kuruluşların, cemiyetin körü körüne savunduğu Wilson İlkeleri'nden medet ummalarına sebep olmuşlardır. Ayrıca Türk kamuoyunu ve Sivas Kongresi'ni manda tartışmalarıyla oyalamışlardır [9, 13, 14, 11, 5].

İŞGALLERE KARŞI TÜRK TOPLUMUNUN TEPKİSİ VE FAYDALI CEMİYETLER

Mondros Mütarekesi'nden sonra başlayan işgaller ve barış konferansına ilişkin haberler, Türklerin öz yurtlarında bağımsız bir devlet olarak yaşayıp yaşayamayacakları hakkında kuşklar doğmasına sebep olmuştu. Durumun vahşet ve vahameti karşısında her yerde kurtuluş çareleri aranmaya başlanmıştı. *İşte bu haksız işgallere tepki olarak ortaya çıkan mücadele fikri, bir takım Müdaafa-i Hukuk cemiyetlerinin kurulmasına da ortam hazırlamıştır. Millî amaca hizmet edecek şekilde kurulan bu cemiyetlere genel olarak "Müdaafa-i Hukuk" (Hakları Savunma) cemiyetleri adı verildi [13, 9].*

Cemiyetler yapacakları mücadelede öncelikle propaganda yolunu seçmişler, haklı seslerini dünyaya duyurabilmek için mitingler, toplantılar ve ilmî çalışmalar yapma yollarını tercih etmişlerdir. Fakat ülkede işgallerin artması karşısında, silahlı mücadeleye de başvurmuşlardır. Başlangıçta bölgesel olan bu cemiyetler, Sivas

Millî amaca hizmet edecek şekilde kurulan cemiyetlere genel olarak "Müdaafa-i Hukuk" (Hakları Savunma) cemiyetleri adı verildi.

Kongresi'nden sonra Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk-i Milliye Cemiyeti'nin birer şubesi olarak faaliyetlerini sürdürmüşlerdir [7].

Vilayat-ı Şarkîye Müdafaa-i Hukuk-i Milliye Cemiyeti

Doğu Anadolu'nun Ermeniler tarafından istenmesi ve Paris Konferansı'nda bazı doğu vilayetlerinin Ermenistan'a verilmesi gerektiği şeklindeki karar üzerine İstanbul'da Harputlu Ahmet Nedim, Diyarbakırlı Süleyman Nazif, Pirinçizade Feyzi ile Sivaslı gençler ve Erzurumlu Raif Hoca tarafından 2 Aralık 1918'de kurulmuştur. Vanlı ve Bitlisli aydınlar da cemiyete üye olmuşlardır [9, 14, 8].

“Albayrak” gazetesi yeniden faaliyete geçirilerek, cemiyetin fikirleri kamuoyuna ulaştırılmaya çalışılmıştır.

Cemiyetin amacı, Doğu illerinin Ermenilere ve Gürcülere verilmesini önlemektir. Cemiyet, İstanbul'da yayınladığı Fransızca “Vatan” ve Türkçe “Hadisat” gazeteleri ile doğu illerinin Türklüğünü ve İslamlığını savunuyordu.

Ayrıca Cemiyet, Ermenilerin bu bölgede hiçbir zaman çoğunluk teşkil etmediğini savunuyor ve Kürdistan Teali ve Teavün Cemiyeti ile de mücadele ediyordu.

10 Mart 1919'da cemiyetin bir şubesi Erzurum'da açıldıktan sonra *“Albayrak” gazetesi yeniden faaliyete geçirilerek, cemiyetin fikirleri kamuoyuna ulaştırılmaya çalışılmıştır.* Mayıs 1919'da Kâzım Karabekir'in XV. Kolordu Komutanı olarak Erzuruma gelişiyle cemiyet daha da güçlenmiştir. *Cemiyetin programı ana hatlarıyla şöyleydi:*

- Bölgeden hiçbir surette göç etmemek.
- Halkı bilim, sanat, iktisat, din ve askeri alanda örgütlemek.
- Yapılacak herhangi bir saldırıya karşı silahlı savunma yapmak.

Bu cemiyet Mustafa Kemal Paşa başkanlığında, 23 Temmuz 1919'da Erzurum Kongresi'nin toplanmasını sağlamıştır. Daha sonra 7 Ağustos 1919'da Şarkî Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ne katılmış, Doğu Anadolu'da Müdafaa-i Hukuk akımını temsil etmiştir [11, 9, 5].

Trakya Paşaeli Müdafaa-i Hukuk-i Osmaniye Cemiyeti

2 Aralık 1918'de Edirne'de kurulan bu cemiyetin amacı; Yunan istila ve işgallerine direnme ve Mavri Mira Cemiyeti'nin iddialarına karşı faaliyet yürütmektir.

Trakya'nın ırk, kültür ve tarih bakımından Türklere ait olduğunu bilimsel yollardan ve tarihî belgelerle ispat etmek için çaba harcamıştır. *“Yeni Edirne”* ve *“Ahali”* adlı iki gazete çıkarmışlardır. Cemiyet 1920'de Lüleburgaz ve Edirne kongrelerini yapmıştır [9, 11, 8, 14, 5].

Trabzon Muhafaza-i Hukuk-i Milliye Cemiyeti

12 Şubat 1919'da merkezi Trabzon olmak üzere kurulmuş olan bu Cemiyet, Doğu Karadeniz'in çeşitli il ve ilçelerinde şubeler açmıştır. Rize, Gümüşhane, Giresun ve Ordu'da faaliyet göstermiştir. *Cemiyetin amacı, Mondros*

Mütarekesi'nden sonra Doğu Karadeniz Bölgesi'nde bir Pontus-Rum Devleti kurulması ihtimali ile Ermenilerin bölgeye yönelik talepleri karşısında Trabzon ve çevresinin haklarını kendi imkânlarıyla korumaya karar veren bölgenin Müslüman Türk halkını örgütlemektir [9, 14, 8, 5].

İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti

1 Aralık 1918'de İzmir'de Nurettin Paşa'nın gayretleriyle kurulmuştur. Bu Cemiyet, Ege Bölgesi'nde Türk haklarını savunmuş, bölgenin işgal edilmesini önlemek için her türlü mücadeleye girişmiştir. Rum ve Yunanlıların Megalo İdea düşüncelerine ve Venizelos'un iddialarına karşı Paris Konferansı'na temsilciler göndermiştir [9, 8, 11, 14, 5].

Manisa'da kurulan *"İstihlas-ı Vatan Cemiyeti"* bu cemiyete bağlanmıştır. Daha sonra, "Müdafaa-i Vatan Heyeti" adını almış, İzmir'in işgalinden bir gün önce de *"Redd-i İlhak"* ismi ile faaliyetlerine devam etmiştir [14].

Millî Kongre Cemiyeti
Kuva-yı Milliye tabirini
ilk kez kullanan
cemiyettir.

Millî Kongre Cemiyeti

11 Aralık 1918'de Dr. Esat Bey (Işık) tarafından İstanbul'da kurulmuştur. Bu Cemiyetin amacı; Türkler hakkındaki asılsız propagandalara basın-yayın yoluyla karşı koymak, yayımlar yoluyla Avrupa kamuoyunu ve diplomatik çevreleri etkilemektir. Partiler üstü bir teşkilattır. Kuva-yı Milliye tabirini ilk kez kullanan cemiyettir. Millî Kongre Cemiyeti, 70 kadar cemiyetten ikişer temsilcisinin katılması ile kurulmuştur. Cemiyet amaçlarını gerçekleştirmek için birkaç dilde kitap ve broşürler yayımlamıştır [9, 11, 8, 5].

Kilikyalılar Cemiyeti

Adana ve çevresinin Fransızlara verileceğine ilişkin haberler üzerine 21 Aralık 1918 tarihinde İstanbul'da Adana, Maraş, Antep ve Tarsuslular tarafından Çukurova'daki Ermeni tehlikesine karşı kurulmuş bir cemiyettir.

Cemiyet, bu bölgenin Türk olduğunu, yöre halkının anavatanından ayrılmak istemediğini kanıtlayacak yayınlara öncelik vermiştir. Ancak Fransızların Adana'yı işgal etmeleri üzerine bu cemiyet merkezini İstanbul'dan Toroslara taşımış, burada Ermeni ve Fransızlara karşı mücadele etmiştir. Yayın ve propagandalar yolu ile bu bölgede millî bilincin uyanmasını sağlamıştır [14, 9, 5].

Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti

Sivas Kongresi sonrası, Mustafa Kemal Paşa'nın henüz Sivas'ta bulunduğu sırada, Sivaslı vatansever kadınlar bir araya gelerek Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti adıyla bir dernek kurdular.

Dönemin Sivas Valisi Reşit Paşa'nın eşi Melek Reşit Hanım başkanlığında 9 Aralık 1919'da resmen kurulan bu cemiyetin, 800 üyesi ve Kangal, Viranşehir, Kayseri, Eskişehir, Kastamonu, Erzincan, Amasya, Pınarhisar, Burdur, Konya, Yozgat, Bolu, Aydın, Niğde olmak üzere 14 merkezde şubesi vardı [9, 11].

Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti'nin kuruluşu Mustafa Kemal Paşa'ya bildirildiğinde; *"Maksat vatani müdafaa'dır. Bu teşebbüsün birinciliği*

şerefini kazandıkları için Sivaslı hanımefendileri tebrik ediyorum.” diyerek bu girişimden duyduğu mutluluğu dile getirmiştir.

Savaş şartlarında kimsesiz kalmış kadın ve çocuklara maddi ve manevi destek veren bu cemiyet, cephedeki askerlere kıyafet dikmiş, ordu için kampanyalar düzenleyerek para ve malzeme toplanmasını sağlamıştır. Yabancı devlet başkanları ve eşlerine gönderdikleri yazılarla, işgaller karşısında kadın ve çocukların uğradığı zulümleri protesto etmişler, ayrıca yapmış oldukları mitinglerle de Millî Mücadele’yi sürekli desteklemişlerdir. Bu cemiyetin faaliyetleri Türk kadınının Millî Mücadele’ye büyük kararlılıkla katılımını gösteren önemli bir olaydır [9].

Karakol Cemiyeti

Karakol Cemiyeti; eski İaşe Nazırı Kara Kemal ve Kara Vasıf Bey tarafından ittihatçıları bir arada tutumak üzere kurulmuştur.

Mondros Mütarekesi’nin imzalanmasından hemen sonra eski İaşe Nazırı Kara Kemal ve Kara Vasıf Bey tarafından ittihatçıları bir arada tutumak üzere kurulan bu cemiyet zaman içerisinde işgallere karşı direnişi savunan bir merkez hâline geldi. İstanbul’da kurulduğu için gizli faaliyet yürüten bu cemiyetin en büyük hizmeti, İstanbul’da gerek hükûmetin gerekse İtilaf güçlerinin takibatına uğrayan vatanseverleri Anadolu’ya kaçırmaları olmuştur. Ayrıca mütareke gereğince İstanbul’da toplanan silah, cephane ve mühimmatı Anadolu’ya sevk ediyordu. İstanbul’un 16 Mart 1920’de resmen işgali üzerine liderleri tutuklanan veya Anadolu’ya geçmek zorunda kalan Karakol Cemiyeti, daha sonra İstanbul’da kurulacak olan gizli örgütlerin de temelini oluşturmuştur [13].

İstanbul’da Müdafaa-i Milliye Teşkilatı

Müdafaa-i Milliye Teşkilatı, Osmanlı hükûmetinin işgaller karşısında göstermiş olduğu yetersizlik ve İstanbul’daki bazı azınlık gruplarının saldırgan tutumları karşısında, İstanbul’un resmen işgalinden sonra kurulmuş bir mahalle teşkilatıdır. Bu teşkilatın çekirdeğini, Karakol Cemiyeti’nin Topkapı ve Şehremini şubesi oluşturuyordu. Zamanla İstanbul’un bütün mahalle ve semtlerinde teşkilatlanmışlardır.

Müdafaa-i Milliye Teşkilatı ağırlıklı olarak İstanbul’da çıkabilecek herhangi bir karışıklıkta şehrin Müslüman/Türk ahalisini gerekirse silahla savunmak üzere kurulmuştu. 1921 yılı başlarında ise yine bu teşkilat çatısı altındaki bazı üyelerinin katılımı ile Müdafaa-i Milliye isminin baş harflerine atfen Mim Mim Grubu adı altında asıl görevi istihbarat ve İstanbul’dan Anadolu’ya subay ve silah kaçırma, istihbarat toplama gibi faaliyetler yürütmek olan gizli bir teşkilat oluşturulmuştu. Grubun faaliyetlerine İstanbul’un kurtuluşundan sonra 5 Ekim 1923’te son verilmiştir.

Yukarıda zikredilen gurupların dışında Mütareke İstanbul’unda; Felah Grubu, İmalat-ı Harbiye Gurubu, Muavenet-i Bahriye Heyeti, Namık Gurubu vb. birçok vatanperver gönüllü teşkilatlar da İstiklal Savaşı yıllarında faydalı faaliyetler içerisinde olmuşlardır [15, 16].

Örnek

- Büyük devletler Osmanlı ülkesini bölüp parçalamak maksadıyla ortaya attıkları "*Şark Meselesi*"nin hayata geçirilmesi için birçok örgüt kurmuşlardır. Bunlardan biri de Kürt Teali Cemiyeti'dir. Bu çerçevede Mondros Mütarekesi ve Sevr Antlaşması'nın hazırlık aşamalarında istediklerini alabilmek için aktif olarak çalışmışlardır.

Bireysel Etkinlik

- Şark Meselesi nedir? Bu konuda araştırma yapınız
- Ermeni, Yahudi ve Rumların kurdukları cemiyetleri inceleyiniz ve ortak amaçları hakkında bir çalışma yapınız
- Misyonerlerin çalışmalarının bölücülük faaliyetlerine etkisiyle alakalı okumalar yapınız

Özet

•MONDROS MÜTAREKESİ SONRASI ÜLKENİN GENEL DURUMU VE OSMANLI HÜKÜMETİNİN TAVRI

- Mondros Mütarekesi, Osmanlı Devleti'nin varlığına kasteden, Türk halkını en tabii ve meşru hakkı olan yaşama hakkından mahrum bırakan, can, mal ve namus güvenliğini ortadan kaldıran klasik devletler hukukuna aykırı tek taraflı bir dayatmadır.

•ÜLKEDEKİ AZINLIKLARIN FAALİYETLERİ VE ZARARLI CEMİYETLER

•Rumların Kurmuş Olduğu Cemiyetler

•Mavri Mira (Kara Gün) cemiyeti

- 1919'da farklı Rum cemiyetlerinin bir araya gelmesiyle İstanbul Fener Rum Patrikhanesi'nde kurulan ve Yunan hükûmetinin maddi ve manevi yardımını gören Mavri Mira Cemiyeti, özellikle Rumların faaliyete geçmesinde büyük rol oynadı.

•Etniki Eterya (Millî Dernek) Cemiyeti

- 1814 yılında Megalo İdea'yı gerçekleştirmek amacıyla kurulmuş olan bu cemiyet, Mondros Mütarekesi'nden sonra bir taraftan Mavri Mira ile iş birliği yaparken, diğer taraftan Karadeniz'de Samsun-Trabzon merkezli bir Pontus Devleti kurmak için çalışmalar yapmıştır.

•Ermenilerin Kurmuş Olduğu Cemiyetler

•Hınçak (Çan Sesi) Komitesi

- Kafkasyalı Avedis Nazarbekian ve eşi Maro tarafından 1886'da İsviçre'de kurulan Marksist bir komitedir. Amaçları Doğu Anadolu'da bağımsız bir Ermenistan devleti kurmak, bunu Rus ve İran Ermenistanlarıyla birleştirmek böylece "Büyük Ermenistan" hayallerini gerçekleştirmektir.

•Taşnak (Hançer) Komitesi

- 1890'da Tiflis'te Ruslar tarafından kurdurulan bu cemiyetin ikinci bir adı da "Taşnaksütyun" veya Ermeni İhtilâl Dernekleri Federasyonu'dur. Tiflis'teki Genç Ermenistan, Van'daki Armenekan ve Hınçak komitelerini birleştirerek daha da güçlenmek amacını gütmüştür.

•Museviler (Yahudiler)'in Faaliyetleri ve Kurmuş Oldukları Cemiyetler

- Mondros Mütarekesi'nden sonra bir kısım Yahudiler, Yahudi halkının ve tüccarlarının çıkarlarını korumak ve Wilson İlkeleri'ne dayanarak Filistin'de bağımsız bir Yahudi devleti kurmak için faaliyet gösteriyorlardı.

• Millî Varlığa Düşman Cemiyetler

•Kürt Teali Cemiyeti

- Kürt Teali Cemiyeti, Mayıs 1919'da merkezi İstanbul'da olmak üzere Seyit Abdulkadir liderliğinde kurulmuştur. Cemiyetin amacı, Wilson İlkeleri'ne dayanarak Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde, İngilizlerin desteğiyle bağımsız bir Kürt Devleti kurmaktır.

•Teali-i İslam Cemiyeti (Müslümanlığı Yükseltme Cemiyeti)

- Şubat 1919'da İstanbul medreselerinde görevli bazı müderrisler tarafından kurulmuştur.

•Sulh ve Selamet-i Osmaniye Fırkası

- 1919'da İstanbul'da kurulmuştur. Sarayla yakın ilişkisi bulunan bu cemiyet, Damat Ferit hükûmetlerini desteklemiş, vatanın kurtuluşunun padişah buyruklarına sıkı sıkıya uymakla mümkün olacağını savunmuştur.

•Hürriyet ve İtilaf Fırkası

- İttihat ve Terakki Fırkası'na muhalif olarak 21 Kasım 1911'de kurulan bu parti, II. Meşrutiyet Dönemi'nin en ciddi muhalif oluşumdur.

Özet (devamı)

- **Askerî Nigehban (Askerî Bekçi) Cemiyeti**
- II. Meşrutiyet Dönemi'nde yaşanan iktidar mücadelesinde ikinci planda kaldığı için İttihatçı düşmanı olan subaylar tarafından kurulmuş ve Ocak 1919'dan itibaren faaliyetlerine başlamıştır.
- **İngiliz Muhipleri Cemiyeti (İngiliz Dostları Derneği)**
- Resmî adı "Türkiye'de İngiliz Muhipleri Cemiyeti" olan dernek, İzmir'in işgalinden beş gün sonra, 20 Mayıs 1919'da kuruldu.
- **Wilson Prensipleri Cemiyeti**
- Çok kısa ömürlü fakat etkili bu cemiyet, Millî Mücadele'nin başlaması arifesinde, İstanbul'da çoğunluğu gazeteci-yazar, akademisyen, doktor ve avukatlardan oluşan umutsuz bir aydın tabaka tarafından, Aralık 1918'de kurulmuştur.
- **İŞGALLERE KARŞI TÜRK TOPLUMUNUN TEPKİSİ VE FAYDALI CEMİYETLER**
- **Vilayat-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti**
- Doğu Anadolu'nun Ermenilerin isteklerine karşı İstanbul'da Harputlu Ahmet Nedim, başkanlığında 2 Aralık 1918'de kurulmuştur. Vanlı ve Bitlisli aydınlar da cemiyete üye olmuşlardır. Cemiyetin amacı, Doğu illerinin Ermenilere ve Gürcülere verilmesini önlemektir. 10 Mart 1919'da cemiyetin bir şubesi Erzurum'da açılmıştır.
- **Trakya Paşaeli Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti**
- 2 Aralık 1918'de Edirne'de kurulan bu cemiyetin amacı; Yunan istila ve işgallerine direnme ve Mavri Mira Cemiyeti'nin iddialarına karşı faaliyet yürütmektir.
- **Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti**
- 12 Şubat 1919'da merkezi Trabzon olmak üzere kurulmuş olan bu Cemiyet, Doğu Karadeniz'in çeşitli il ve ilçelerinde şubeler açmıştır.
- **İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti**
- 1 Aralık 1918'de İzmir'de Nurettin Paşa'nın gayretleriyle kurulmuştur. Bu Cemiyet, Ege Bölgesi'nde Türk haklarını savunmuş, bölgenin işgal edilmesini önlemek için her türlü mücadeleye girişmiştir.
- **Milli Kongre Cemiyeti**
- 11 Aralık 1918'de Dr. Esat Bey (Işık) tarafından İstanbul'da kurulmuştur. Bu cemiyetin amacı; Türkler hakkındaki asılsız propagandalara basın-yayın yoluyla karşı koymak, yayımlar yoluyla Avrupa kamuoyunu ve diplomatik çevreleri etkilemektir.
- **Kilikyalılar Cemiyeti**
- Adana ve çevresinin Fransızlara verileceğine ilişkin haberler üzerine 21 Aralık 1918 tarihinde İstanbul'da Adana, Maraş, Antep ve Tarsuslular tarafından Çukurova'daki Ermeni tehlikesine karşı kurulmuş bir cemiyettir.
- **Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti**
- Sivas Kongresi sonrası, Mustafa Kemal Paşa'nın henüz Sivas'ta bulunduğu sırada, Sivaslı vatansever kadınlar bir araya gelerek Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti adıyla bir dernek kurdular.
- **Karakol Cemiyeti**
- İzmir'in Yunanlılar tarafından işgalinden önce Sivas Mebusu Kara Vasıf Bey tarafından İstanbul'da gizli olarak kurulmuş bir cemiyettir.
- **İstanbul'da Müdafaa-i Milliye Teşkilatı**
- Müdafaa-i Milliye Teşkilatı, Osmanlı hükûmetinin işgaller karşısında göstermiş olduğu yetersizlik ve İstanbul'daki bazı azınlık gruplarının saldırgan tutumları karşısında kurulmuş bir mahalle teşkilatıdır.

DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Batı Anadolu'daki, Yunan ilerleyişini durdurmak için faaliyet gösteren cemiyet aşağıdakilerden hangisidir?
 - a) Trakya Paşaeli Cemiyeti
 - b) Millî Kongre Cemiyeti
 - c) Vilayat-i Şarkiye Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti
 - d) Redd-i İlhak Cemiyeti
 - e) Cenub-i Garbî Kafkas Hükûmeti
2. Vilayat-ı Sitte (Altı Vilayet)'ye aşağıdaki şehirlerden hangisi dâhil değildir?
 - a) Elazığ
 - b) Trabzon
 - c) Erzurum
 - d) Sivas
 - e) Bitlis
3. Aşağıdakilerden hangisi millî varlığa düşman cemiyetlerden biri değildir?
 - a) Sulh ve Selameti Osmaniye Fırkası
 - b) Teali İslam Cemiyeti
 - c) Hürriyet ve İtilaf Fırkası
 - d) Wilson Prensipleri Cemiyeti
 - e) Kilikyalılar Cemiyeti
4. Aşağıdaki gazetelerden hangisi Millî Mücadele döneminde Erzurum'da çıkarılmaktaydı?
 - a) Sada-yı Millet
 - b) İstikbal
 - c) Albayrak
 - d) İrade-yi Milliye
 - e) Ahali
5. Aşağıdaki cemiyetlerden hangisinin statüsü ve misyonu diğerlerinden farklıdır?
 - a) Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti
 - b) Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti
 - c) Trakya Paşaeli Cemiyeti
 - d) İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti
 - e) Kilikyalılar Cemiyeti

6. Kurmuş oldukları silahlı çetelerle masum insanları katleden, Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde isyanlar çıkaran, 1905'teki II. Abdulhamit'e yapılan suikast girişimi ve birçok siyasi cinayetlerde aktif rol oynayan Ermeni örgütü aşağıdakilerden hangisidir?
- a) Mavri Mira
 - b) Ermeni Taşnak Komitesi
 - c) Kordos Cemiyeti
 - d) Etniki Eterya Cemiyeti
 - e) Asya-yı Suğra Cemiyeti
7. I. Yaşadıkları bölgeden hiç bir surette göç etmemek
II. Halkı bilim, sanat, iktisat, din ve askeri alanda örgütlemek
III. Yapılacak herhangi bir saldırıya karşı silahlı savunma yapmak.
Anadoluda başlayan işgallere karşı kurulan ve yukarıda programı anahatlarıyla verilen cemiyet hangisidir?
- a) Trakya Paşaeli
 - b) Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye
 - c) Vilayat-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk
 - d) Millî Kongre
 - e) Kilikyalılar
8. Mondros Mütarekesi'nden hemen sonra Osmanlı topraklarını işgale başlayan ilk İtilaf Devleti aşağıdakilerden hangisidir?
- a) İngiltere
 - b) Romanya
 - c) Yunanistan
 - d) Fransa
 - e) İtalya
9. Kendi bölgelerindeki Ermenilerin zararlı faaliyetlerini engellemek amacı ile kurulan millî cemiyetler aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?
- a) Millî Kongre Cemiyeti-Karakol Cemiyeti
 - b) Trabzon Muhafaza-ı Hukuk Cemiyeti-Reddi İlhak Cemiyeti
 - c) Vilayat-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti-Kilikyalılar Cemiyeti
 - d) Trakya Paşaeli Cemiyeti-Reddi İlhak Cemiyeti
 - e) Anadolu Kadınları Müdafa-i Vatan Cemiyeti-Müdafa-i Milliye Cemiyeti

10. Millî Mücadele döneminde faaliyet gösteren “Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan” cemiyeti hangi ilimizde kurulmuştur?
- a) İstanbul
 - b) Erzurum
 - c) İzmir
 - d) Sivas
 - e) Ankara

Cevap Anahtarı

1.d, 2.b, 3.e, 4.c, 5.a, 6.b, 7.c, 8.a, 9.c, 10.d

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- [1] Eroğlu, H. (1982). Türk İnkılâp Tarihi. İstanbul.
- [2] Akşin, S. (1922). İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele Mutlakiyete (1918-1919). İstanbul.
- [3] Kılınçkaya, M.D. (Edit.), (2006). Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi. Ankara.
- [4] Kuyaş, Ahmet. (Ed.), (2006). Tarih 1839-1939. İstanbul: TÜSİAD Yayınları.
- [5] Turan, Ş. (1991). Türk Devrim Tarihi 1. Kitap İmparatorluğun Çöküşünden Ulusal Direnişe. Ankara.
- [6] Tansel, S. (1991). Mondros'tan Mudanya'ya Kadar (Cilt 1). İstanbul.
- [7] Tansel, S. (1991). Mondros'tan Mudanya'ya Kadar (Cilt 2). İstanbul.
- [8] (2008). Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 1. Ankara: ATAM.
- [9] Özkaya, Y. (2011). İstiklal Harbinde Yararlı ve Zararlı Cemiyetler. Ankara. Atatürk Araştırma Merkezi.
- [10] YÖK. (1997). Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi I/1 Türk İnkılâbının Hazırlık Dönemi ve Türk İstiklal Savaşı. Ankara.
- [11] Selvi, H., Şahin, E. ve Demir, M. (2005). Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi. İstanbul.
- [12] Çukurova, B. (1994). Kurtuluş Savaşında Haberalma ve Yeraltı Çalışmaları. Ankara.
- [13] Tevetoğlu, F. (1991). Milli Mücadele Yıllarındaki Kuruluşlar. Ankara.
- [14] Tunaya, T. Z. (1984). Türkiye'de Siyasi Partiler. İstanbul.
- [15] Aydın, M. (1992). Milli Mücadele Dönemi'nde TBMM Hükümeti Tarafından İstanbul'da Kurulan Gizli Gruplar ve Faaliyetleri. İstanbul.
- [16] Özkan, A. (2015). İşgal İstanbul'unda İstihbarat ve Eylem Mim Mim Grubu. Erzurum.